

Er ref KN2026/00195

**Klimat-och
näringslivsdepartementet**

Naturmiljöenheten
kn.remissvar@regeringskansliet.se
kn.nm@regeringskansliet.se

2025-03-30

Remissyttrande över Naturvårdsverkets delredovisning av uppdraget att se över vilka arter som bör vara nationellt fridlysta

Sveriges Jordägareförbund (förbundet) har tagit del av promemorian och har följande att framföra.

Det finns många bottenar i ett sånt här omfattande jobb och det har varit många komponenter som myndigheten har haft att ta hänsyn till. Förbundet väljer att fokusera sina synpunkter på hur Rödlistans arter är klassificerade då den svenska klassificeringen avviker påtagligt från IUCNs vägledningar och matematik. Detta påverkar i sin tur vilka arter som bör finnas med i de två högsta skyddsklasserna.

Bakgrund till yttrandet

Regeringen beslutade den 24 juli 2025 att ge Naturvårdsverket i uppdrag att se över vilka arter som bör vara nationellt fridlysta. Översynen ska utgå ifrån av regeringen tydliggjorda kategorier och kriterier.

1. Artskyddets struktur och de fyra kriterierna

Naturvårdsverkets uppdrag bygger på fyra kriterier som motsvarar olika skyddskategorier. Skyddets styrka varierar mellan dessa kategorier.

Kriterium 1.1 – SK1 och SK1.AH

Avser arter som är akut hotade (CR) eller starkt hotade (EN) enligt rödlistan. SK1.AH innebär starkast skydd. För dessa arter gäller strikt skydd enligt 5 a § och 8 § artskyddsförordningen. Det innebär förbud mot att döda, skada eller störa individer samt förbud mot att förstöra eller försämra fortplantningsområden och viloplatsar.

Detta innebär ju tvivelsutan ett stort ingrepp i pågående markanvändning vilket då bör begränsas enligt proportionalitetsprincipen och man bör från NV beskriva vad som är en

störning och vilket respektavstånd till individer av arter kan betraktas som att det inte ger skadlig påverkan.

Kriterium 1.2 – Internationella åtaganden

Avser arter som Sverige är skyldigt att skydda enligt EU-rätt eller internationella konventioner. Skyddet grundas här i juridiska åtaganden snarare än enbart hotstatus. Även dessa arter innebär ett stort ingrepp i pågående markanvändning vilket på samma sätt som ovan bör begränsas enligt proportionalitetsprincipen och NV bör beskriva vad som är en störning och vilket respektavstånd till individer av arter kan betraktas som att det inte ger skadlig påverkan.

För kriterium 1.2. anges CITES som skäl för skydd av art. Förbundet anser att man gör en övertolkning av konventionen. CITES och nationell fridlysning har olika syften, omfattning och rättsliga grunder. CITES är främst ett handelsinstrument, inte ett verktyg för lokal miljöskyddshantering. Det finns redan annan lagstiftning som hanterar CITES-arter och det är inte lämpligt att CITES ingår som del av kriteriet.

Kriterium 2.1 – SK2

Avser arter med skyddsbehov där skyddet är mindre strikt än i SK1. Förbud mot dödande och insamling gäller, men undantag kan lättare medges.

Kriterium 2.2 – SK2.SB

Den mildaste skyddsnivån. Skyddet är mer begränsat och undantagsmöjligheterna större.

2. EU-rätt och stoppregeln

Grunden för det strikta skyddet finns i EU:s art- och habitatdirektiv (92/43/EEG). Direktivet kräver att medlemsstaterna säkerställer ett strikt skyddssystem för vissa arter.

Stoppregeln är ett begrepp som utvecklats i praxis. Den innebär att om en planerad åtgärd riskerar att skada en skyddad arts fortplantningsområde eller viloplats ska tillstånd inte ges. Skyddet är förebyggande och det räcker med risk för skada.

Undantag får endast ges om det saknas alternativa lösningar, åtgärden är av tvingande allmänintresse och artens bevarandestatus inte försämras.

3. Praktiska konsekvenser

Vid SK1 och SK1.AH kan skogsbruk, exploatering, infrastrukturprojekt eller energianläggningar stoppas om de påverkar skyddade habitat. Habitatförbudet i 8 § är ofta det mest ingripande momentet.

I SK2 och SK2.SB är skyddet mer flexibelt och anpassningar eller villkor kan möjliggöra verksamheten.

De fyra skyddsnivåerna

Artskyddets fyra skyddsnivåer innebär olika grad av restriktioner. För arter i SK1 och SK1.AH är skyddet strikt och stoppregeln kan i praktiken hindra markanvändning. Ersättningsrätten är inte automatisk eftersom reglerna är generella, vilket skapar en rättslig och politisk spänning mellan biologisk mångfald och egendomsskydd. Regeringens förslag till ersättningsrätt för artskydd löser troligen detta problem, men det får framtida rättsprövning visa.

Rödlistan är dåligt kalibrerad och bör reformeras.

Rödlistan har sitt ursprung i IUCNs tydliga klassificering av arter i olika hotkategorier och är inte bara en grundlig kunskapssammanställning (i SLU/Artdatabankens ”Artfakta”). Rödlistan påverkar också direkt eller indirekt de areella näringarnas verksamheter på ett mycket konkret och omfattande vis. Rödlistan är i princip en prognos för risken att enskilda arter dör ut i Sverige. Den listar arter som har en osäker framtid på grund av minskande eller mycket små populationer.

Arterna som är uppräknade i rödlistan klassificeras i olika hotkategorier baserat på beräknad risk för att dö ut i vilt tillstånd. Ett flertal arter finns i högsta riskkategorin och vissa har funnits där en längre tid. Med tanke på att det finns ca 3000 rödlistade arter med förekomst i skogslandskapet och väldigt många i jordbrukslandskapet borde ett antal arter försvinna regelbundet. Men så sker inte och då måste frågan ställas om det inte är missvisande att säga att hotbilden är stor eller allvarlig.

Enligt rödlistan hade vi i Sverige 87 Nationellt utdöda arter med förekomst i skogen år 2022. De flesta av dessa arter rapporterades som funna i Sverige på 1800-talet. De senaste 35 åren har i egentlig mening inga arter försvunnit från svensk skog, med det möjliga undantaget ”Förgyllt metallfly” som i början på 1990-talet förmodligen försvann efter en avverkning i ett albestånd i Skåne. Samtidigt har vi fått många nya arter som etablerat sig i svensk skog.

Men hur många arter borde det då dö ut enligt rödlistans kriterier? Frågan är inte lättbesvarad men tittar man på sammanställningen nedan bör det under en följd av år utrotas ca 11-14 arter om året från svensk skog, vilket på en 30-års period gör ca 300-400 arter som borde försvunnit. Men det ser vi inte ske. Kanske med undantag av den nämnda arten Förgyllt Metallfly som ända sedan det första fyndet 1887 utanför Kristianstad har varit mycket sällan funnen i Sverige. Den bedöms idag som ”Ej längre bofast”, men återfanns 2003 i en ljusfälla på Gotland.

Tabell 1 Sammanställning av antalet skogslevande arter 2022 i de olika hotkategorierna, med IUCNs utdöenderisker kopplat till dessa arter, samt sammanställt hur många arter som "borde" dör ut baserat på denna rödlista.

Kriterium	CR (akut hotad)	EN (starkt hotad)	VU (sårbar)	NT (nära hotad)	Totalt
Utdöenderisk	> 50 % på 10 år	> 20 % på 20 år	> 10 % på 100 år	> 5 % på 100 år	
Utdöenderisk/år	5 %	1 %	0,1 %	0,05 %	
Antal skogslevande arter i kategorin	132	483	868	999	2569
Arter som bör dö ut per år	6–7	4–5	1	0–1	11–14
Faktiskt antal utdöenden under en 30-årsperiod	Maximalt 1				Per 30 år <i>borde</i> 300–400 dött ut...

Rödlistan med bakgrund i Tabell 1 framstår därmed felkalibrerad och används därför felaktigt bl.a. i artskyddsförordningen – och förmodligen också i den lista som Naturvårdsverket nu tagit fram.

Rödlistan håller idag mycket detaljerade och kunskapsstunga sammanställningar. Dessa känns tillförlitliga i sig och är ett bra kunskapsunderlag om det används på rätt vis.

Men klassificeringen i olika hotkategorier är uppenbart felaktig då sannolikheterna för utdöenden framstår som överdrivna. Reservatsåtgärder samt olika åtgärder och hänsyn i skogsbruket har förmodligen minskad faktiskt utdöende jämfört med en situation utan åtgärder. Inom naturvårdsbiologin talar man dessutom om att det finns en "utdöendeskuld", men hur lång tid skall det ta innan denna skuld börjar skrivas ned genom att arter dör ut?

Kanske är skogsbruket åtgärder för att bevara biologisk mångfald också effektivare än vad Artdatabankens expertkommittéer vågar hoppas på. Men faktum kvarstår –

när det borde ha dött ut 300–400 arter de senaste 30 åren och kanske högst en art har försvunnit så är högst troligt rödlistan felkalibrerad. Det riskerar leda till uppfattningar och åtgärder som inte motsvarar faktiskt behov.

Med logiken ovan är det troligt att många av de arter, som i den nya listan är akut hotade (CR) och starkt hotade (EN), skulle med en omkalibrering av rödlistan få en lägre klassning. Detta i sin tur innebär att det borde vara betydligt färre arter som återfinns i Kriterium 1.1 (SK1 och SK1.AH).

Förbundet uppmanar både Naturvårdsverket och Regeringen att initiera en omkalibrering av Rödlistans klassificeringar.

Sveriges Jordägareförbund,

Anders Grahn
Generalsekreterare